

1. Referentie

Referentie	Vettenburg, N. & Huybregts, I. (2001). <i>Onveiligheidsgevoelens en antisociaal gedrag. Een onderzoek naar de samenhang tussen de onveiligheidsgevoelens bij leerkrachten en het antisociaal gedrag bij leerlingen</i> , Onuitgegeven onderzoeksrapport, K.U.Leuven, Faculteit rechtsgeleerdheid, OGJC.
Taal	Nederlands
ISBN - ISSN	/
Publicatievorm	Onderzoeksrapport

2. Abstract

De laatste tijd nemen de klachten over probleemgedrag bij leerlingen toe. De klachten kunnen gebaseerd zijn op een reële toename van geweld bij de leerlingen, maar ook op een toename van onveiligheidsgevoelens bij de leerkrachten of op een combinatie van beide fenomenen. In 2001 sloten Nicole Vettenburg en Inge Huybregts een onderzoek af over het antisociaal gedrag bij de leerlingen, de onveiligheidsgevoelens bij de leerkrachten en de relatie tussen beide fenomenen.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Onderwijs, politie & justitie
Trefwoord(en)	Antisociaal gedrag, geweld, klas, leerkrachten, leerlingen, onveiligheidsgevoelens, preventie, probleemgedrag

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	Vlaams Minister voor Onderwijs en Vorming
Onderzoeker(s)	Nicole Vettenburg Inge Huybregts Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie (OGJC) K.U. Leuven H.Hooverplein 10 3000 Leuven Tel: 016/32.53.00 Fax: 016/32.54.63 nicole.vettenburg@law.kuleuven.be http://www.law.kuleuven.be/ogjc/

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	<ol style="list-style-type: none"> 1. In welke mate voelen leerkrachten zich onveilig in de klas en de school? Met welke leerling-, leerkracht-, school- en omgevingskenmerken hangen deze onveiligheidsgevoelens samen? 2. Wat is de omvang van het antisociaal gedrag bij leerlingen? Met welke factoren hangt dit gedrag samen? 3. In welke mate hangen onveiligheidsgevoelens bij leerkrachten samen met het antisociaal gedrag van leerlingen? 4. Hoe kunnen antisociaal gedrag bij leerlingen en onveiligheidsgevoelens bij leerkrachten best gemanaged worden?
-----------------	---

Hypothesen	/
------------	---

6. Methode

Onderzoeksmethode	<p>Kwantitatieve analyse van de data uit het jeugdonderzoek 'Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld' (De Witte et al., 2000) waarbij 4829 leerlingen uit 95 scholen werden bevraagd, aangevuld met een bevraging van 1432 leerkrachten uit dezelfde scholen.</p> <p>Kwalitatieve data, bekomen a.h.v. focusgroepen met leerlingen en focusgroepen met leerkrachten.</p>
Onderzochte groep	<p>Representatief staal van 4829 leerlingen tussen 12 en 18 jaar uit het voltijds secundair onderwijs (95 scholen).</p> <p>1432 leerkrachten uit dezelfde scholen (91 van de 95 scholen).</p> <p>De focusgroepen bestonden uit 8 groepen leerlingen uit 4 scholen en 12 groepen leerkrachten uit 12 scholen.</p>
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Antisociaal gedrag leerlingen	<p>Onder schoolgaande jongeren blijken zwartrijden, diefstal en vandalisme de meest voorkomende delicten te zijn. Minder dan één op vijf van de jongeren zegt het afgelopen jaar wel eens drugs gebruikt te hebben. In de meerderheid van de gevallen blijkt dit soft drugs te zijn. Iets meer dan één op tien van de jongeren zegt het afgelopen jaar wel eens een wapen bij zich gehad te hebben of deelde wel eens rake klappen uit. Eén op twintig van de jongeren zegt het afgelopen jaar wel eens van huis weggelopen te zijn.</p> <p>Telkens beweren meer jongens dan meisjes een van de genoemde delicten gepleegd te hebben. Alle verschillen zijn significant, met uitzondering van weglopen. De verschillen zijn het grootst voor de 'zwaardere' delicten, met name wapendracht, slagen met verwondingen en vandalisme. De verschillen zijn het kleinst voor zwartrijden en druggebruik. De belangrijkste reden door jongeren aangehaald om een delict niet te stellen is dat je zoiets gewoon niet doet. In tweede instantie duiden jongeren aan dat er geen reden was om het betrokken feit te plegen.</p> <p>Het antisociaal gedrag van leerlingen op school wordt in belangrijke mate verklaard door de kwaliteit van de relatie met de leerkracht en de mate waarin jongeren van thuis uit worden opgevoeld. Op de vraag hoe ze ertoe komen om antisociaal gedrag te stellen, wijzen de leerlingen tijdens de groepsgesprekken in eerste instantie naar de leerkracht. In tweede instantie verklaren leerlingen hun grensoverschrijdend gedrag vanuit de studiedruk die ze dagelijks ondervinden. Verder worden ook een aantal elementen op schoolniveau aangewezen. Naast de leerkracht, de studiedruk en de school zoeken enkele leerlingen een verklaring voor hun gedrag ook in hun vrienden op school en hun gezinssituatie. Pas in de laatste instantie en bij nadrukkelijke navraag, wijst (een zeer beperkt) aantal leerlingen op het aandeel van de leerlingen zelf.</p> <p>De vergelijking van deze resultaten met de bevindingen uit buitenlands onderzoek, laat toe algemeen te besluiten dat het in Vlaanderen inzake antisociaal gedrag bij jongeren niet erger gesteld is dan in de ons omringende landen.</p>
Onveiligheidsgevoelens bij leerkrachten	<p>Globaal genomen zijn weinig leerkrachten 'erg' of 'heel erg' bang om slachtoffer te worden van antisociaal gedrag van leerlingen. Een groot aantal leerkrachten (32 à 53%) daarentegen is in geringe mate bang om slachtoffer te worden van lichtere feiten. Wij weten dat ongeveer de helft van de leerkrachten zich niet echt veilig voelt bij de leerlingen en dat een minderheid echt bang is slachtoffer te worden van feiten op school.</p> <p>De onveiligheidsgevoelens bij leerkrachten over antisociaal gedrag hebben overwegend te maken met 'subjectieve' criminaliteits- en welzijnsgerelateerde factoren. In de publieke opinie leeft de opvatting dat leerkrachten zich onveiliger voelen in scholen waar leerlingen veel delinquent en normovertredend gedrag stellen. Deze veronderstelling werd in dit onderzoek niet bevestigd. Samengevat kan gezegd worden dat de onveiligheidsgevoelens van leerkrachten beïnvloed worden door:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de subjectieve interpretatie van het leerlinggedrag door de leerkracht, nl. het subjectief victimisatierisico en de eigen slachtofferervaring;

	<ul style="list-style-type: none"> - deze interpretatie houdt verband met een aantal subjectieve welzijnsfactoren (o.a. werkbeleving, tevredenheid over de leerlingen). <p>De onveiligheidsgevoelens worden niet of nauwelijks beïnvloed door:</p> <ul style="list-style-type: none"> - persoonsgerelateerde factoren (nl. leeftijd, geslacht en opleidingsniveau van de leerkracht); - objectieve welzijnsgerelateerde factoren (m.b.t. de concrete werksituatie en statuut); - schoolgerelateerde kenmerken (verstedelijking, schoolgrootte, jongens/meisjesschool); - de mate waarin antisociaal gedrag op school voorkomt (objectief victimisatierisico). <p>Een beperkt aantal leerkrachten zegt in de groepsgesprekken echt bang te zijn om het slachtoffer te worden van fysiek geweld, bedreiging, vandalisme en/of diefstal op school. De meerderheid van hun collega's geeft echter expliciet aan zich niet onveilig te voelen voor de klas. Een aantal houdt wel rekening met de mogelijkheid om slachtoffer te worden, zonder evenwel bang te zijn. Vooral wanneer het gaat over schoolgebonden normovertredend gedrag verkiezen leerkrachten eensgezind te spreken in termen van stress in plaats van onveiligheidsgevoelens.</p> <p>Hoewel opzettelijk lesstoren, verbaal geweld en pesterijen van leerlingen leerkrachten behoorlijk wat stress geven, zijn zij niet de enige bron van onwelzijn op het werk. Leerkrachten beklagen zich vooral over de werkdruk die naar hun aanvoelen hand over hand toeneemt. Verder klagen leerkrachten over het gebrek aan bagage die ze meekrijgen vanuit hun opleiding. Tot slot voelen heel wat leerkrachten zich te weinig gesteund door (sommige) collega's, directie en ouders.</p>
--	--

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

Vettenburg, N. & Huybregts, I. (2002). Antisociaal gedrag bij leerlingen. Omvang, duiding en adviezen. *Tijdschrift voor jeugdrecht en kinderrechten*, 3, (5), 288-299.

Vettenburg, N. & Huybregts, I. (2001). *Onveiligheidsgevoelens bij leerkrachten: worden zij beïnvloed door het gedrag van de leerlingen?* Geraadpleegd op 6 april 2005, op <http://www.leerlingbegeleiding.nl/documentatie/docenten/onveiligheidsgevoelens.pdf>

Vettenburg, N. & Huybregts, I. (2001). Onveiligheidsgevoelens bij leerkrachten: worden zij beïnvloed door het gedrag van de leerlingen? *Welwijs*, 12, (4).

9. Beleidsaanbevelingen

Ja

10. Samenvatting

De laatste tijd nemen de klachten over probleemgedrag bij leerlingen toe. De klachten kunnen gebaseerd zijn op een reële toename van geweld bij de leerlingen, maar ook op een toename van onveiligheidsgevoelens bij de leerkrachten of op een combinatie van beide fenomenen. In 2001 sloten Nicole Vettenburg en Inge Huybregts een onderzoek af over het antisociaal gedrag bij de leerlingen, de onveiligheidsgevoelens bij de leerkrachten en de relatie tussen beide fenomenen. In deze bijdrage worden de belangrijkste bevindingen uit dit onderzoek weergegeven.

Informatie over het antisociaal gedrag bij leerlingen werd bekomen door een verdere uitdieping van de gegevens van het basisonderzoek naar de diverse levensdomeinen van jongeren in Vlaanderen. Verder werd er via een bevraging van leerkrachten belangrijke informatie verzameld over de onveiligheidsgevoelens bij leerkrachten. De kwantitatieve bevindingen, verkregen uit de bevraging, werden verder uitgediept met kwalitatieve gegevens uit gesprekken gebruik makend van focus groups.

Uit het onderzoek kwamen verschillende bevindingen naar voor. Met betrekking tot antisociaal gedrag bij leerlingen volgen hier de belangrijkste bevindingen. Zo pleegt de helft van de jongeren geen delicten. Bij de andere helft bleef het plegen van een delict meestal beperkt tot een sporadisch feit. Minder meisjes dan jongens en minder ASO-leerlingen dan TSO- en BSO-leerlingen plegen delicten. Met uitzondering van druggebruik is er een daling voor alle delicten vanaf 17jaar.

Een derde van de leerlingen gedraagt zich storend of brutaal in de klas. Verder blijkt dat minder meisjes dan jongens en meer leerlingen uit het BSO dan uit het TSO en ASO dit soort gedrag stellen. Pesten van

medeleerlingen en brutaal zijn tegen de leerkracht komen meer voor in het ASO dan in het TSO. Het normovertredend gedrag neemt – met uitzondering van het spijbelen – af rond de leeftijd van 17jaar.

Een kleine groep leerlingen begaat meerdere delicten en normovertredende feiten op school. De groep ‘veel’plegers bestaat overwegend uit jongens en het merendeel is terug te vinden in het BSO en TSO en veel minder in het ASO.

Het antisociaal gedrag van leerlingen wordt in belangrijke mate verklaard door de kwaliteit van de relatie met de leerkracht en de mate waarin de jongeren van thuis uit worden opgevolgd.

Wanneer gekeken wordt naar de onveiligheidsgevoelens bij leerkrachten dan komen ook hier een aantal belangrijke bevindingen naar voor. Zo zijn globaal genomen weinig leerkrachten ‘erg’ of ‘heel erg’ bang om het slachtoffer te worden van antisociaal gedrag van leerlingen. Ongeveer de helft van de leerkrachten voelt zich echter niet echt veilig bij de leerlingen en de minderheid is echt bang slachtoffer te worden van feiten op school.

De onveiligheidsgevoelens van leerkrachten worden beïnvloed door:

- de subjectieve interpretatie van het leerlinggedrag door de leerkracht, nl. het subjectief victimisatierisico en de eigen slachtofferervaring;
- deze interpretatie houdt verband met een aantal subjectieve welzijnsfactoren.

De onveiligheidsgevoelens worden niet of nauwelijks beïnvloed door:

- persoonsgerelateerde factoren;
- objectieve welzijnsgerelateerde factoren;
- schoolgerelateerde kenmerken;
- de mate waarin antisociaal gedrag op school voorkomt.

De meerderheid van de leerkrachten geeft expliciet aan zich niet onveilig te voelen voor de klas. Vooral wanneer het gaat over schoolgebonden normovertredend gedrag verkiezen de leerkrachten te spreken in termen van stress in plaats van onveiligheidsgevoelens.

Op basis van deze bevindingen worden er een aantal punten geformuleerd waarop verandering nodig is om het antisociaal gedrag bij de leerlingen en de onveiligheidsgevoelens en de stress bij de leerkrachten te verminderen. Zo moet men werken aan een positieve beeldvorming over jongeren, moet er respectvol omgegaan worden met leerlingen en moet men constructief reageren op leerlinggedrag. Verder moet er specifieke aandacht zijn voor de ‘veel’plegers en moeten de conditionele factoren geoptimaliseerd worden.